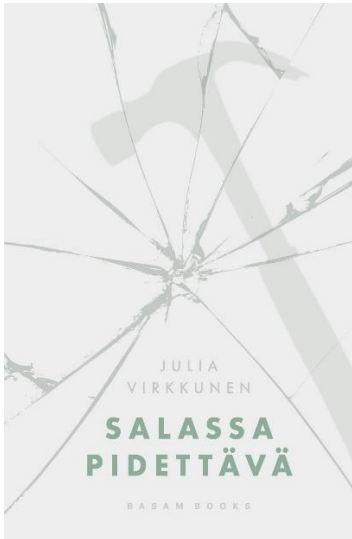

Esittelyssä

Julia Virkkunen: Salassa pidettävä. Helsinki, Basam Books, 2021.

Teksti *Crista Soskolne*

”Näin jotain sellaista rumaa, jota kukaan äiti ei saa nähdä”

Julia Virkkusen (s. 1971) esikoisteos *Salassa pidettävä* on runollinen pienoisromaani menetyksestä, äitiydestä ja suomalaisen yhteiskunnan suhteesta suruun.

Aivan romaanin aluksi tapaamme Sofian, jonka hahmotan minäkertojan kaksoisolennoksi tai minuuden toiseksi puoleksi. Voi ajatella, että kertojan minuus jakaantuu hänen lapsensa kuoltua, sillä hänellä on tarve saada surulleen todistaja. Teoksen yksi pohjavire on se, että koska suomalaisessa yhteiskunnassa ihmiset kasvavat kykenemättömäksi kohtaamaan surua, varsinkin jotain niin raskasta kuin kuolleen lapsen äidin surua, merkitsee tämä sitä, että surevan täytyy keksiä keinot elää elämäänsä eteenpäin tilanteessaan itse. Julian selviytymiskeino oli luoda itsestään itselleen surun todistaja. Sofia todistaa hiljaa ja muille näkymättömänä Julian surua, joka pitää piilottaa muulta maailmalta. Todistajan läsnäolo mahdollistaa Julian käsitellä suruaan, elää surun kanssa ja pikkuhiljaa löytää surulle sanoja, teoksen tekstille muodon.

Runollisessa, fragmentaarisessa tekstissä kuvataan, miten lapsensa menettänyt ei yhteiskunnassamme saa lohtua, sillä lapsen kuolema on tabu. Tyhjä kohta. Hiljaisuus. Kauhukuva, jota ei saa piirtää muille näkyväksi. Pelko, jolle ei saa antaa muotoa. Ruma sana, jota ei saa sanoa ääneen. Sitä kavahdetaan ja kaihdetaan. Julia

Virkkunen kuvaa hienosti tilaa, jonne kuolleen lapsen äiti tahtomattaan asetetaan. Hänen ja muun maailman väliin rakentuu lasi, jonka lävitse hänet voi nähdä, muttei kuulla. Hän voi yrittää sanoittaa kokemaansa ja tuntemaansa, mutta hänen ympärillään olevat ihmiset asettuvat lasiseinän ulkopuolelle. Yhteys muuhun maailmaan viilletään halki. Äiti elää muista erillistä elämäänsä surun sisällä. Väli tilassa. Lasikuutiossa. Sinne ei pääse kukaan. Eivät edes perheenjäsenet. Ei mies, eivätkä elävät lapset.

Tilanteissa, joissa äiti aluksi ikään kuin erehtyy kertomaan lapsensa kuolemasta jolle kulle, hän oppii hiljaisten viestien kautta, kuulijoiden säpsähdyksien kautta, ettei lohtu kuulu hänelle. Hänen osakseen lankeaa syyllisyys siitä, että hän on avannut suunsa, kertonut elämästään, siitä, jota hän tällä hetkellä kokee. Julia kuvaa, miten suru pitää etäännyttää, jotta voisi tavata muita ihmisiä. ”Pue ihminen päälle. Kätke suru. Valitse tilanteisiin sopiva ilme. Kätke sietämätön.” Näin muut kestävät tavata surun sisällä olevaa. Ainoastaan, jos hän esittää neutraalia. Kätkee tunteensa ja kokemuksensa. Sanansa, jotka ovat muille liikaa. ”Ei saa sanoa: näin jotain sellaista rumaa, jota kukaan äiti ei saa nähdä. Rumuus täytyy kantaa yksin. Jos siitä puhuu, on ilman muuta sekaisin. Ja jos sen pukee sanoiksi, niin tekee muille pahaa.” On surevan velvollisuus suojella muita näiltä mielikuvilta. Pohdin, miten raskasta meillä on elää surun kanssa.

”Itket vasta sitten kun kaikki muut on lohdutettu”, sanoo Julia. Kuolleen lapsen äidistä tulee muiden sokeiden, varjoihin työnnettyjen, tiedostamattomien pelkojen kantaja. Heidän suojelijansa. Hän varmistaa, etteivät muiden pelot pääse tiedostamattomasta tietoisuuden piiriin, sillä sitä ihmiset eivät ehkä kestäisi. Hän saa kaksoiskannattelijan roolin. Hän kantaa sekä omaa suruaan että muiden pelkoa, kykenemättömyyttä lohduttamiseen.

Salassa pidettävä kertoo siitä, miten surulla ei meidän yhteiskunnassamme ole tilaa. Lohduttomuudella ei ole tilaa, sillä meiltä odotetaan toimintaa ja tehokkuutta. Suru vie ihmisen lamaantuneisuuden tilaan. Siitä ei suomalainen yhteiskunta pidä. Saamattomuus ja toisiin tukeutuminen täytyy kitkeä pois. Juliasta itse suru ei ole ongelma, vaan ongelma on nimenomaan yhteiskuntamme, joka ei kestä surua. Suru täytyy saada pois näkyvistä, piiloon, terapiahuoneisiin. Hallintaan. Ja terapiahuoneissakin se täytyy saada lääkkeillä hallintaan, ei niinkään, että sillä välttämättä autettaisiin surua läpikäyvää ihmistä, vaan jotta terapeutti kestäisi kaikkialle äyräiden ylitse läikehtivän surun. Me emme kestä hallitsematonta. Minua alkoi kiinnostaa, miten me olemme historiallisesti päätyneet tähän. Mikä on muuttanut kulttuurisen koodimme surua kohdatessamme tällaiseksi? Meillä on ollut kulttuurinen koodi ja yhteisölliset rituaalit kohdata surun tunne. Esimerkiksi itkijänaiset ovat aikanaan ottaneet roolin, jossa he ilmaisivat yhteisön surua.

”Kuka kuuntelee ihmistä, joka on hukannut lohdun?” on Julia Virkkusen teoksen Salassa pidettävä syvästi koskettava ja suoraan kohteeseensa osuva kysymys. Aikamme merkityksellinen kysymys. Tuntuu, että on miltei kohtuutonta pyytää yhtä ihmistä kuuntelemaan lohdutonta, yksin ja pitkiä jaksoja kerrallaan. Lohduton kun on, no, kirjaimellisesti ottaen lohdun ulottumattomissa. Ainakin juuri sillä hetkellä. Koen, että vain yhteisö, yhteisöllinen kulttuuri kykenee yhteisvoimin kannattelemaan, kuulemaan ja todistamaan monien voimalla myös lohdutonta, sillä tällöin kannattelu jakaantuu yhteisössä useammalle henkilölle: monille kämmenille ja sydämille, yhdessä ja yksin. Meidän yhteiskuntamme, joka on viime vuosikymmeninä rakentunut yhä voimakkaammin yksilön oikeuksien suojelemisen arvoille, on surun kohdatessaan kädetön ja ehkä vähän myös sydämetön. Jokaisella on omat menonsa, omat arjen haasteensa, omat surunsa surtavanaan. Koen, että tarvitsemme takaisin surun rituaalit, yhteen tulon, surijan yhteisen kannattelun pahimman lävitse. Yhteisön tarjotessa tukea oppisimme myös ottamaan vastaan tukea. Nyt, rakenteellisista syistä, olemme kädettämiä vähän molemmissa päissä, sekä tuen antajina että vastaanottajina.

Koska olen myös itse menettänyt lapsen pian hänen syntymänsä jälkeen, koin monessa kohtaa tekstiä tunnistamisen hetkiä. Yksi näistä oli Julian kuvaama kokemus, jossa hän syyllistyy, kun halusi säilyttää lapsensa silkkimyssyn, jotta voisi siitä nuuhkia vielä kuoleman jälkeenkin vauvan tuoksua. Hän pelkäsi, että poikasella on kylmä ja häntä pitäisi pidellä sylissä, lämmittää. Enää se ei kuitenkaan ole mahdollista. Lapsi on kylmässä haudassa. Ja kaiken lisäksi äiti on vienyt myssyn.

Äitiys ja varsinkin se, millaista on surevan äitiys, on yksi tekstin kantava teema. Kertoja kysyy, miten olla läsnä eläville lapsilleen, kun on itse asiassa poissa. Siellä välitilassa, jossa äiti alati kantaa kuollutta poikastaan. Lapset kun tarvitsevat läsnä olevan äidin, peilin, josta nähdä heijastuksensa. Katso! lapset vaativat yhä uudelleen ja uudelleen. Ja äiti pyrkii katsomaan, kun vain kykenisi olemaan itsessään, itselleen ja tilanteelle, lapsilleen läsnä. Julia Virkkunen kuvaa myös hienoviritteisesti, miten äiti ja hänen lahjansa, koko äiti hukkuu tähän peiliin. Ja samalla elävät lapset ovat kuitenkin valtava ilon lähde. Teos onnistuu näyttämään ihmisyyden monet kasvot, rumuuden ja kauneuden, ristiriidan, jonka jokainen meistä elämässään kokee.

Salassa pidettävä päättyy kuitenkin toivoon ja iloon. Tulee päivä, jolloin Sofia on kadonnut. Juliasta tulee uudelleen kokonainen, tai kokonaisempi, mahdollisesti? Tulee päivä vuosien jälkeen, jolloin hän ei enää ole niin väsynyt ja poissaoleva. Julia tuo esille myös kääntöpuolen, sen, että loppujen lopuksi hänen suruaan kuunneltiin. Hän kokee olevansa etuoikeutettu, kun hänen annettiin tuoda vastaanotolle kaikki suru ja hänet kuultiin. Hänen pohdintansa kääntyy kuitenkin kysymään olennaisen kysymyksen: Mitä jos hän olisi

ollut kiltti ja ottanut hänelle tarjotut lääkkeet? Mitä jos hän ei olisi ollut tottelematon ja tuhma? Olisiko hän silloin kulkenut pitkän, mutta tarpeellisen matkan surun maastossa ja sen sisältä löytänyt ilon?

Crista Soskolne työskentelee ruumiillisuuden parissa. Hän on joogaohjaaja, somaattisen liiketerapian opiskelija sekä kulttuuriantropologi. Hän on kolmen lapsen äiti. Lapsista ensimmäinen kuoli päivän ikäisenä.